

findan yaptırılmış olduğu tahmin edilmektedir. Cevdet Çulpan, köprünün bir yerinde koyuna benzer bir çift hayvan kabartmasının varlığından bahseder. Tamamen kesme taştan 21 m. uzunluğunda ve tek gözlü olarak inşa edilen köprünün doğu tarafı kemerli kısımla düz bir çizgi meydana getirmeyip yana dönmüştür. Her iki ucunda merdivenler bulunur; korkuluklar da kademeli biçimde yapılmıştır. Büyük kemer açıklığı 11,20 m., yüksekliği ise 5,60 m. kadardır; 1954'te tamir görmüştür.

BİBLİYOGRAFYA :

Abdurrahim Şerif [Beygü], *Ahlat Kitabeleri*, İstanbul 1932, s. 77-79; Nermin Tabak, *Ahlat Türk Mimarisi*, İstanbul 1972, s. 43, rs. 90-92; Cevdet Çulpan, *Türk Taş Köprüleri*, Ankara 1975, s. 120-121.

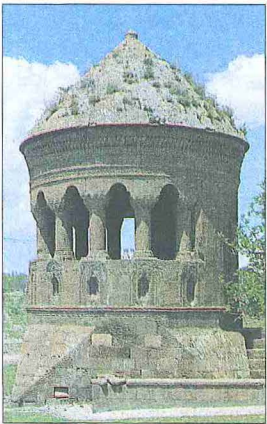

SEMAVİ EYİCE

EMİR BAYINDIR MESCİDİ ve KÜMBETİ

Ahlat'ta Akkoyunlular devrine ait
mescid ve türbe.

Mescid. İki Kubbe mahallesinde olup 1481 yılında Akkoyunlu Hükümdarı Sultan Yâkub'a karşı isyan ederek verdiği savaşta öldürülen Akkoyunlu Türkmen beylerinden Emîr Bayındır b. Rüstem tarafından yaptırılmıştır. Tamamen kesme taştan inşa edilen mescid dikdörtgen planlı ve beşik tonoz örtülüdür. Kuzeyinde biraz batıya kaymış, yine beşik tonozla örtülü fakat daha basık bir hazırlık eyvanı vardır. Mescid, kible yönündeki kümbet sebebiyle zâviye görünümü arzeden basit bir yapıdır. Hazırlık eyvanının sağında bâninin adıyla inşa tarihini (882/1477-78) veren kitâbe, solunda ise Farsça vakfiye kitâbesi bulunmaktadır. Yan duvarda yer alan beyaz taş üzerine yazılmış "amel-i Baba Can" ibaresinden mimarın adı öğrenilir.

Emîr Bayındır
Kümbeti -
Ahlat

Ana mekânı örten beşik tonozun ortasında bir kaburga kemer bulunur. Dışarıya çıkıntı yapan yarım sekizgen mihrap nişi külâhlıdır ve Bursa kemeri biçiminde süslemelere sahiptir. Kesme taş iç mekânda tek süsleme, mihrap nişi çevresindeki zencirek motifli bordürden ibarettir. Mihrabın iki yanında bulunan pencereler sonradan açılmıştır; üst seviyedeki mazgal ışıklıklar ise orijinaldir.

Kümbet. Mescidin 2 m. kadar güneyine inşa edilmiştir; çevresindeki sekiz kısa sütun sebebiyle halk arasında Parmaklıklık Kümbet adıyla da anılır. Üst tarafta yapıyı çepeçevre dolanan kitâbede Bayındır Bey'in 886 Ramazanında (Kasım 1481) öldüğü belirtilmiş ve unvanları ile hayatı anlatılmıştır. Bayındır Bey'in ölümü üzerine eşi Şah Selime Hatun tarafından yaptırılan kümbetin mimarının, mescidin yan duvarında kitâbesi bulunan Baba Can olduğu sanılmakta ve bu zatın Azerbaycan veya Ahlat kökenli bir usta olduğu hususu tartışılmaktadır (geniş bilgi için bk. Sönmez, s. 371).

Kare kaide üzerinde, cenazelik katının pahlanması ile onikigen gövdeye geçilmiş olan kesme taştan yapıyı diğer kümbetlerden ayıran en önemli özellik, gövdenin dörtte üç bölümünün bodur sütunlar tarafından taşınan kemerlerle yarı açık biçimde ve Ahlat gölüne (kible yönü) bakan bir balkon şeklinde yapılmış olmasıdır. İçten kubbe örtülü gövdenin üstünde konik bir külâh yer alır. Gövdede geometrik süslemenin hâkim olduğu bordürler, kuşaklar ve nişler taş işçiliğini zenginleştirmektedir. Dıştaki geometrik ve bitkisel süslemeye paralel olarak yarı açık iç mekânda da özellikle mihrap nişi ve duvarlarda yer alan bezemeler dikkati çekecek zenginliktedir.

BİBLİYOGRAFYA :

Abdurrahim Şerif [Beygü], *Ahlat Kitabeleri*, İstanbul 1932, s. 77-79; Gabriel, *Voyages*, s. 245-246; J. Sauvaget, "Inscriptions arabes", a.e., s. 348-349; Nermin Tabak, *Ahlat Türk Mimarisi*, İstanbul 1972, s. 33-34, 37-38; Oktay Aslanapa, *Türk Sanatı II*, İstanbul 1973, s. 195-196; Metin Sözen, *Anadolu'da Akkoyunlu Mimarisi*, İstanbul 1981, s. 108-110, 155-158; Zeki Sönmez, *Anadolu Türk İslâm Mimarisinde Sanatçılar*, Ankara 1989, s. 370-371; İbrahim Kafesoğlu, "Ahlat ve Çevresinde 1945'de Yapılan Tarihî ve Arkeolojik Tetkik Seyahati Raporu", *TD*, I/1 (1949), s. 176, 179-180; M. Oluş Arık, "Erken Devir Anadolu Türk Mimarisinde Türbe Biçimleri", *Anadolu (Anatolia)*, XI (1967), Ankara 1969, s. 81-82; Yılmaz Önge, "Ahlat, Emir Bayındır Kümbeti ve Mescidi", *Önasya*, V/59-60, Ankara 1970, s. 6-7.

ARA ALTUN

EMİR BUHÂRÎ

(ö. 922/1516)

İstanbul'da
ilk Nakşibendî tekkesini kuran
mutasavvıf.

Buhara'da doğdu. Hayatıyla ilgili bilgiler, geniş ölçüde müridi Lâmiî Çelebi'nin *Nefehât Tercümesi*'ne dayanmaktadır. Taşköprizâde'nin *eş-Şekâ'ik*'teki ifadeleri, Lâmiî Çelebi'nin eserindeki bilgilerin tekrarından ibarettir. 922'de (1516) yetmiş üç yaşlarında vefat ettiğine göre 849 (1445) yılında doğmuş olmalıdır. Nakşibendîye silsilesinin büyük şahsiyetlerinden Mahmûd-ı Fağnevî'nin torunu olan Emîr Ahmed-i Buhârî, ilk tahsilini Buhara'da tamamladıktan sonra Semerkant'ta dönemin en meşhur mutasavvıfı Ubeydullah Ahrâr'a intisap etti. Ahrâr'ın dergâhında Anadolu'dan buraya gelmiş olan Abdullah-ı İlahî ile tanıştı. Seyyid ve Fağnevî'nin torunu olması sebebiyle mürsidinin kendisine özel ilgi göstermesinden rahatsız olduğu için, sülûkünü tamamlayıp Anadolu'ya dönme hazırlığı yapan Abdullah-ı İlahî ile birlikte gitmek üzere şeyhi Ahrâr'dan izin aldı. Abdullah-ı İlahî memleketi olan Kütahya'nın Simav ilçesine yerleşince Emîr Buhârî onun yanından ayrılmadı. Abdullah-ı İlahî'nin burada açtığı Anadolu'daki ilk Nakşibendî tekkesinde kendisine intisap etti. Sülûkünü tamamlamaya çalıştığı bu dönemde tekkenin imamlığını yaptı. Bir müddet sonra hacca gitmek üzere Abdullah-ı İlahî'den izin alarak yola çıktı. Kudüs'te Mescid-i Aksâ'nın yanındaki odalardan birinde otururken vakıf imkânlarından faydalanmayı kabul etmeyip kitap istinsah ederek geçimini sağladı. Kutsal beldelerin feyizli ortamından ayrılamayan Emîr Buhârî, Mekke'de kaldığı sürece her gün yedi tavaf yedi sa'y yaptı. Bir yıl sonra Abdullah-ı İlahî'nin daveti üzerine Simav'a döndü. Ardından İstanbul'u görmek istediğini şeyhine arz edince şehrin dinî ve tasavvufî durumunu bildirmesi şartıyla kendisine izin verildi. Esasen Anadolu'da şöhreti hızla yayılan Abdullah-ı İlahî de ısrarlı bir şekilde İstanbul'a davet ediliyordu. Orta Asya, Hicaz bölgesi ve Anadolu'yu yakından tanıyan Emîr Buhârî'nin İstanbul'da arayıp bulunduğu ilk yer Şeyh Vefâ Tekkesi'ydi. Şeyh Vefâ ile görüşen ve bir süre onun misafiri olan Emîr Buhârî birkaç ay sonra şeyhine Farsça bir beyit gönderdi. Bu beyitte